

Наталія БІЛЬОВСЬКА
старший лаборант лабораторії
журналістської майстерності
Львівського національного
університету ім. І. Франка,
науковий керівник –
кандидат філологічних наук, доцент
Анатолій Капелюшний

УДК 070 (477)

Сучасні регіональні ЗМІ: шляхи подолання кризи

Статтю присвячено вивченню особливостей функціонування регіональних ЗМІ, їхніх проблем та шляхів виходу локальних видань з кризи.

Ключові слова: регіональні ЗМІ, асоціація видавців регіональної преси, проблеми локальних мас-медіа.

З початку виникнення друкованих видань важливою проблемою був доступ читачів до них. Не всі охочі могли дізнатися про ті події, які відбувалися в їхній країні, адже районному, а тим паче сільському, жителеві важко було дістати загальнонаціональну газету. Саме тому постала потреба у появі регіональної газети, яка відповідала б вимогам часу та була близькою до читача.

Із загальнонаціональних методологічних позицій регіональну журналістику практично не розглядали, тобто українська наука про соціальну комунікацію тільки наближається до постановки питання: регіональна журналістика як наукова проблема та необхідності виокремлення її для докладного розгляду.

Мета статті – дослідити стан сучасних регіональних періодичних видань як частини загальнонаціональних ЗМІ.

Досягнення мети передбачає розв'язання таких завдань: дати загальну характеристику регіональних мас-медіа та дослідити особливості їхнього функціонування, проаналізувати проблеми локальних ЗМІ та запропонувати шляхи їхнього вирішення.

Питанню специфіки роботи районної преси за радянських часів було присвячено доволі багато теоретичних матеріалів, але їх не можна застосувати сьогодні. Коли ж ідеться про теперішню ситуацію, можемо говорити, що кількість публікацій з цієї теми суттєво зменшилась; немає конкретних напрацювань, котрі розкривають проблеми й перспективи локальних ЗМІ. Стан сучасної регіональної преси розглядається в окре-

мих розділах монографій М. Карася, О. Мелешенка [7; 9], у працях А. Москаленка [6; 8], статтях О.Чекмишева [10] та ін. Зокрема, ролі регіональних ЗМІ в процесі державотворення присвячено публікації Ю. Ярмиша [11], Б. Загайського [5]. Є декілька праць, що стосуються свободи слова, політичних та економічних аспектів функціонування мас-медіа регіонів. Недослідженими залишаються критерії якості локального видання, інструментарій для їхнього оцінювання. В українському журналістикознавстві поки що немає робіт, присвячених вивченню тематичної палітри газет, комунікативних і мовних чинників існування таких мас-медіа.

Після того, як Україна здобула незалежність, суттєво змінилася й сама національна система ЗМІ. З пірамідальної за радянських часів, коли існувала жорстка ієрархія партійних видань, вона перетворилася на горизонтально-регіональну, в якій значну частину займають локальні мас-медіа. Ця тенденція збіглася з глобальною особливістю розвитку сучасної преси, яка полягає в концепції близькості до читача. Тому саме місцева преса якнайкраще об'єднала в собі подвійний ринок товарів і змісту інформації, бо завдяки цим медіа рекламодавці отримали доступ до цільових аудиторій.

Якщо центральні часописи ще деякий час продовжували фінансувати “державним коштом”, “зі столиці”, то регіональна преса, насамперед, через брак належного фінансування, професійних кадрів, відповідного технічного забезпечення опинилася на межі глибокої кризи. Вийти з неї вдалося лише тим локальним ЗМІ, які вчасно зорієнтувалися у ситуації, перейшли на нові форми господарювання, переглянули редакційну, розповсюджену політику відповідно до вимог нового часу і не втратили свого читача.

Ситуація на ринку регіональних видань України має суттєві розбіжності зі світовими тенденціями. Вони пов'язані з доволі значними відмінностями між регіонами, які впливають на характер і налаштованість ЗМІ. На місцях починають домінувати медіа, розраховані на невибагливого читача та позбавлені яскраво вираженої громадянської позиції. Однак учені вказують і на позитивні моменти у роботі локальних видань. Це насамперед прагнення до розширення аудиторії, яка в нових умовах стає головним економічним стимулом. Звідси – орієнтація не на окремі соціальні прошарки, а на найширше коло читачів, не обмежених ні соціальним статусом, ні політичними поглядами, що робить місцеву газету привабливою для рекламодавця [3, с. 7].

З початку 90-х років у сфері регіональних видань домінують дві майже протилежні тенденції: політизація преси в умовах плюралізму та її комерціалізація. Одна частина локальних видань була принципово політично тенденційною, інша – принципово аполітичною. Найсуттєвішої трансформації зазнали колишні партійні газети усіх рівнів. Багато видань першого типу або припинили своє існування, оскільки партійні замовлення втрачали свою актуальність, або ж змінювали назву, засновників. За словами С. Демченка, “стабілізація” та “керована демократія”, характерні для часів президентства Леоніда Кучми, призвели до того, що локальні медіа знову повернулися під патронат обласних та районних адміністрацій [4, с. 96].

Часто засновниками таких видань ставали місцева адміністрація та попередній редакційний колектив, а сама редакція була закритим акціонерним товариством. Насправді змінювалася лише назва; колектив, замовники, а отже, тематика та спрямованість залишалися такими ж. Цей доволі популярний у 90-ті роки варіант був вигідний, передовсім, редакторам газет, які, з одного боку, мали матеріальну підтримку від співзасновників (влади), а з іншого – отримували певну свободу у проведенні рекламної діяльності та деяких інших ринкових заходів. Саме цією подвійною системою дехто з дослідників регіональної преси пояснює залежність місцевих медіа від владних структур, яка помітна ще й дотепер. Невипадково четверта частина матеріалів (а в деяких виданнях і більше) припадає на висвітлення офіційних кроків влади.

Останнім часом регіональна преса зазнала різких змін. Тепер відбувається своєрідна трансформація структурного характеру локальних медіа. Суттєво різняться між собою обласні газети, які більше поширюють в містах і селах, аніж у самому обласному центрі, та міські видання, що їх адресують мешканцям певного міста (села). Для аудиторії обласних видань характерною є так звана інерція читацького сприйняття. Тобто читач протягом довгого часу має справу з регіональною газетою, купує її “за традицією”, залишається вірним їй, навіть якщо вона за своїми тематично-якісними ознаками поступається конкурентам.

Міські газети, попри набагато меншу за кількістю потенційну аудиторію, мають справу з однорідними читацькими інтересами, соціальними проблемами, зацікавленнями. Це означає, що їм набагато легше знайти шлях до свого читача, і, зазвичай, вони успішніші у просуванні на інформаційний ринок.

Ще однією проблемою локальної преси є те, що тут відбувається різке розмежування, а інколи й протистояння державної та альтернативної (передовсім комерційної) преси. На місцевому рівні у керівників та містян залишається певне упередження до комерційних видань. Звідси – значна поляризація преси, спроби обмежити незалежність приватних видань з боку владних структур, що шкодить розвитку регіонального ринку преси загалом.

Українська асоціація видавців періодичної преси подала у профільний комітет свій законопроект Закону України “Про роздержавлення друкованих ЗМІ”, суть якого така: владні структури виходять зі складу співзасновників, а майно редакції виставляють на торги, яке редакційний колектив може викупити за 50 відсотків вартості. Національна спілка журналістів не погоджується з таким принципом, бо за кошти, які заробили редакції газет, засновниками котрих колись були партійні, комсомольські, профспілкові та радянські органи, свого часу були збудовані приміщення редакцій та їхніх друкарень. Тому, перш ніж переходити до роздержавлення, слід передати ці приміщення в колективну неподільну власність журналістських організацій, трудових колективів редакцій або у безстрокове оперативне управління редакцій.

Метою Концепції роздержавлення засобів масової інформації є “визначення загальних принципів законодавчої політики в галузі правового регулювання відносин власності в інформаційній сфері, приведення чинного законодавства України у відповідність з міжнародними правовими нормами, сприяння становленню цілісного загальнонаціонального інформаційного простору” [1, с. 9]. Це допоможе створити економічні передумови незалежної діяльності редакцій друкованих ЗМІ: надання грантів україномовним виданням на оплату поліграфічних і комунальних послуг, програма розвитку поліграфічної бази, створення комп’ютерної мережі “редакція – друкарня”, розробка механізму державної підтримки поштового розповсюдження газет. Здійснення заходів щодо роздержавлення друкованих засобів масової інформації, розроблених на базі зазначеної Концепції, сприятиме створенню незалежних умов діяльності видань, поліпшенню інформаційного забезпечення жителів районних центрів і довколишніх сіл.

Процес роздержавлення друкованих ЗМІ передбачає не лише комерційну вигоду держави, але й усунення будь-якого впливу з боку державних органів на діяльність друкованих органів масової інформації в Україні [2, с. 9]. Це може допомогти регіональним медіа не бути заручниками місцевої влади.

Місцеві періодичні видання мають цілу низку проблем: від нестачі кваліфікованих кадрів до фінансової прив’язаності до місцевої влади. Однак не можна ігнорувати їх, бо вони є частиною національної системи інформування. Локальні мас-медіа потребують різких змін. Головне їхнє завдання – вийти з-під опіки владних структур. Звичайно, зробити це одразу неможливо, але потрібно шукати якихось варіантів, щоб максимально поліпшити роботу ЗМІ, зокрема перехід від медіа комунальних до комунально-комерційних. Комерційні мас-медіа ще не зайняли належної ніші на місцевому ринку преси, а комунальні видання через свою

значну політизованість і поляризацію тем є все менш цікавими для читача. Отже, поєднання цих двох типів може бути ефективним, адже газети стануть незалежнішими у фінансовому та інформаційному аспекті. Тобто часткове звільнення від матеріальної залежності від місцевого управління приведе до розширення тематичної палітри місцевих часописів.

Регіональні медіа мають доволі велику читацьку аудиторію, а тому гідні, щоб функціонувати на інформаційному ринку України. Місцева журналістика – це первісна засада, на основі якої відбулося виникнення, становлення і розвиток сучасного українського друкованого слова. Сьогодні головним є те, аби регіональна преса не зазнала провінційності, яка є не територіальною ознакою, а станом духовного каліцтва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андриєнко А. О., Чернявська Л.В. Проблеми та перспективи розвитку районної преси на прикладі чернігівської газети “Нива” (Запорізька область) // Вісник Запорізького національного університету: Філологічні науки. – Запоріжжя : ЗНУ, 2008. – №1. – С. 5–10.
2. Васьків М. Проблема незалежності регіональних мас-медіа у зв’язку з процесом роздержавлення ЗМІ / М. Васьків // Наукові праці Кам’янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка : Філологічні науки. – 2008. – № 17. – С. 7–10.
3. Гурьєва С. Типологія сучасної преси Східної України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.08 “Журналістика” / С. Гурьєва. – К., 2006. – 18 с.
4. Демченко С. Типологічні особливості громадсько-політичної періодики Дніпропетровщини / С. Демченко // Вісник Луганського національного університету ім. Т. Шевченка : Філологічні науки. – 2008. – № 3. – С. 95–105.
5. Загайський Б. Регіональна преса чекає зрушень / Б. Загайський // Наш вибір – радикальні реформи. – К., 1995. – С. 5–9.
6. Засоби масової інформації: поняттєвий апарат / За ред. А. З. Москаленка. – К., 1997. – 234 с.
7. Карась М. А. Регіональна преса в демократичному суспільстві (на прикладі періодики США) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.08 “Журналістика” / М. А. Карась. – К., 1999. – 21 с.
8. Масова комунікація : підручник / За ред. А. З. Москаленка. – К., 1999. – 436 с.
9. Мелешенко О. К. Газетні інформаційні моделі: взаємозв’язок та взаємозалежність концепції і структури тематики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.08 “Журналістика” / О. К. Мелешенко. – К., 1993. – 19 с.
10. Чекмишев О. В. Регіональна преса з 1976 року до нинішнього часу / О. В. Чекмишев // Сучасна українська журналістика. Поняттєвий аспект. – К., 1997. – С. 32–36.
11. Ярмиш Ю. Роль ЗМІ в процесах державотворення / Ю. Ярмиш // Український медіа-біюлетень. – К., 1999. – № 3. – С. 13–15.

Наталья Билёвская

Современные региональные СМИ: пути преодоления кризиса

Статья посвящена изучению особенностей функционирования региональных СМИ, их проблем и путей выхода из кризиса местных масс-медиа.

Ключевые слова: региональные СМИ, ассоциация издателей региональной прессы, проблемы местных масс-медиа.

Natalia Bilovska

Current regional media: ways of overcoming crisis

This article is devoted to the study of the functioning of the regional media, their problems and ways for the local editions of the crisis.

Key words: regional mass-media Publishers Association for Regional media, the problem of local media.